

بررسی ارتباط بین حمایت اجتماعی والدین و سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر

هادی محمد پور^۱، مریم طالب دوست^۲

^۱ دکتری مدیریت آموزشی و مدرس پردیس شهید بهشتی، دانشگاه فرهنگیان خراسان رضوی، مشهد، ایران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، قوچان، ایران

چکیده

هدف پژوهش بررسی ارتباط بین حمایت اجتماعی والدین و سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر بود. این پژوهش با توجه به هدف و کاربرد از نوع پژوهش کاربردی و به روش توصیفی پیمایشی از نوع همبستگی اجرا شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر در ۳۰ مرکز آموزشی شهر تهران تشکیل دادند. نمونه آماری بر اساس روش خوشه ای طبقه بندی تصادفی تعیین شد. نمونه آماری با استفاده از فرمول حجم نمونه برای جامعه نامحدود از بین والدین کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر در مراکز مرکز آموزشی استثنایی شهر تهران به تعداد ۲۶۰ نفر و کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر به تعداد ۲۶۰ نفر انتخاب شدند. در این تحقیق، شهر تهران به چند منطقه تقسیم و از هر منطقه یک مرکز بهزیستی به صورت تصادفی انتخاب گردید، به نحوی که در هر مرکز بهزیستی تعدادی از والدین و کودکان مورد پرسش قرار گرفتند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه‌های استاندارد فلمینگ و همکاران برای بررسی حمایت اجتماعی ادراک شده والدین و آزمون شخصیتی کالیفرنیا برای بررسی سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر بود. در پژوهش حاضر برای تجزیه تحلیل داده‌ها از نرم افزار **spss** استفاده شده و در بخش توصیفی از جداول و نمودارهای توزیع فراوانی و در بخش تحلیل از آزمون‌های آماری **t** مستقل، **t** زوجی و آزمون تحلیل رگرسیون استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد ارتباط بین حمایت اجتماعی ادراک شده والدین بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر تاثیر مثبت و معناداری دارد به نحوی که با افزایش میزان حمایت اجتماعی ادراک شده والدین، میزان سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر نیز افزایش پیدا می کند. همچنین هرچه سطح تحصیلی والدین افزایش پیدا کرده است، سطح سازگاری اجتماعی کودکان نیز افزایش یافته است.

واژه‌های کلیدی: حمایت اجتماعی، سازگاری اجتماعی، کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر، والدین.

۱- مقدمه

انسان در هنگام تولد در میان شبکه ای از روابط متقابل اجتماعی به سر می برد و در ضمن کنش های متقابلی که میان او و دیگران روی می دهد، میراث جامعه را به خود جذب می کند، هئیتی اجتماعی می یابد، در سراسر عمر با حمایت این شبکه روابط متقابل زیست می کند، به فراخور تغییر آنها دگرگون می شود و همواره از جامعه سرمشق می گیرد. برای شناخت شخصیت هر کسی باید عوامل گوناگون زندگی مخصوصاً محیط اجتماعی او را مورد مطالعه قرار داد (اگ برن و نیمکوف، ۱۳۸۰). دانش آموزانی که از نظر ذهنی ناتوان هستند، فشارهای روانی خاصی را مدرسه و به ویژه معلمان تحمیل می کنند. جهت ایجاد سازگاری باید از شیوه های مقابله ای و حمایت های اجتماعی استفاده شود. نتایج این پژوهش می تواند برای والدین، مربیان و... که مسئول تعلیم و تربیت کودکان هستند الهام بخش باشد یا به احساسات و نیازهای کودکان توجه نموده و در زمینه ی کمک به عزت نفس و سلامت روانی و همچنین بهزیستی روانشناختی و همچنین خود شکوفایی والدین گام بردارد. بنابراین این تحقیق با هدف بررسی حمایت اجتماعی و سازگاری اجتماعی معلمان کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیرانجام گرفت.

۲- ادبیات تحقیق

مدل پیشنهادی تحقیق شامل سه مولفه حمایت اجتماعی والدین و سازگاری اجتماعی و کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر است. در این بخش به معرفی سه متغیر تحقیق می پردازیم و خلاصه ای در مورد پیشینه و کاربردهای اصلی هر یک مطالبی را بیان خواهیم کرد.

۱-۲- سازگاری اجتماعی

گاه واژه های اجتماعی شدن^۱، جامعه پذیری^۲، و رفتار جامعه پسند^۳ را مترادف با سازگاری اجتماعی می دانند (مک کوبی^۴ و مارتین^۵، ۱۹۸۳). اجتماعی شدن فرایندی است که فرد از طریق آن قالبها، ارزشها، و رفتارهای مورد نظر فرهنگ و جامعه خود را می آموزد (ماسن و همکاران، ۱۳۷۰). به گفته جری آرن^۶ (۱۹۹۵) سه هدف عمده اجتماعی شدن عبارتند از الف) کنترل تکانه ها، که شامل گسترش وجدان است ب) آمادگی نقش و عملکرد دربرگیرنده نقش های شغلی، نقش های جنسی و نقش هایی که در مراسمی نظیر ازدواج و پدر و مادر شدن است ت) پرورش منابع معنی داری است که چه چیزی با اهمیت است، چه چیزی دارای ارزش است، و زندگی برای چه چیزی است.

مشکل سازش زمانی مطرح می شود که دانش آموز نتواند خود را با شرایط محیطی سازگار کند. از آنجا که انسان در برخورد با محیط و مناسبات اجتماعی و اقتصادی خود، در صدد سازگاری است، مدام در حال تغییر و پویندگی است. نوجوانان نیز از این قاعده مستثنی نیستند. این فراگیران که علاوه بر تعامل با محیط از طریق آموزش و پرورش رسمی، به یادگیری و کسب معلومات بر این سازگاری با محیط و رشد جنبه های مختلف انسانی خود می پردازند ممکن است با یک مشکل عاطفی مواجه شوند و همین امر یادگیری آنها را به تأخیر بیندازد. جستجوی حس تعلق و حمایت اجتماعی متغیری است که همیشه مورد توجه روان شناسان و جامعه شناسان بوده است. فروم (۱۳۶۶) بر اثرات قطع تعلقات اجتماعی، احساس تنهایی و کناره گیری اجتماعی بسیار تأکید می ورزید و بسیاری از نابسامانی های روانی - اجتماعی را معلول آن می دانست. فروم مطرح نمود که چون در جوامع آزادی مثبت تحقق نمی پذیرد و استعدادها و توانای یهای آدمی مجال بروز نمی یابد، احساس تنهایی منجر به اتخاذ

¹ socialization

² socialability

³ prosocial

⁴ Maccoby, E.E.

⁵ Martin, B

⁶ Arnet, J. J.

تدابیری می‌شود که با تحقق فردیت در چارچوب عشق و کارمولد مغایرت دارد. با اتخاذ این تدابیر آدمی به دنبال منابع حمایتی است تا بتواند با ایجاد ارتباط و همراه شدن با آنها این احساس را در خود پرورش دهد که در دایره هستی کسی یا جایی هست که او را زیر چتر حمایتی خود بگیرد. ایجاد رابطه با دیگران غالباً مانعی برای بروز احساس تنهایی اجتماعی است. برخی از نظریه پردازان معتقدند که افراد در فرایند ارتباط با دیگران توانایی‌ها و نگرش‌های خود را ارزیابی قرار می‌کنند همچنین توسعه رابطه با دیگران و دریافت حمایت اجتماعی ممکن است بر کاهش اجتناب منجر شود (لطفی، ۱۳۸۱).

۲-۲- حمایت اجتماعی

حمایت اجتماعی به شیوه‌های گوناگونی تعریف شده است. کاپلان (۱۹۷۴، به نقل از هوب فول^۷، و وکس^۸، ۱۹۹۳) حمایت اجتماعی را "محصولی از فعالیت‌های اجتماعی می‌داند که از خلال مشارکت در وظایف، دادن چیزهای ضروری و مساعدت شناختی، و فراهم کردن آرامش عاطفی، احساس چیرگی شخص را ارتقا می‌بخشد". ساراسون و ساراسون (۱۳۷۳) دو تن از برجسته ترین پژوهشگران معاصر، حمایت اجتماعی را چنین تعریف کردند: "این احساس که دیگران آدم را دوست دارند و برای او ارزش قائلند و آماده اند در صورت لزوم به او کمک کنند و پشتوانه عاطفی او باشند".

۲-۳- کم توانی ذهنی

کم توانی ذهنی را باید به عنوان پدیده‌ای چند بعدی که وجوه مختلف آن به فیزیولوژی، روانشناسی، پزشکی، تعلیم و تربیت و جامعه‌شناسی مربوط می‌گردد مورد بررسی قرار داد. حدود ۳٪ جمعیت یک جامعه را کم توانان ذهنی تشکیل می‌دهند. از آن جا که خانواده و مدرسه در گیر در این موضوع هستند و بهداشت روانی این هسته‌های اجتماعی همواره مورد توجه و اهمیت قرار داشته است لذا این امر جامعه را ملزم می‌دارد تا کم توانی ذهنی را بعنوان یک معضل اجتماعی و نه فردی مورد توجه، بررسی و حمایت قرار دهد.

یکی از مشکلات دانش آموزان کم توان ذهنی تعمیم محتوای یادگیری به محیط زندگی مستقل است. میزان کاربردی بودن محتوای آموزشی، انطباق با شرایط زندگی محیط خارج از آموزش گاه، رفع نیازهای جاری، کاهش مشکلات بیرونی و نیز افزایش توانایی‌های بالقوه از اهم اهداف برنامه‌های آموزشی است. با توجه به فراوانی کودکان عقب مانده ذهنی که هم بر جامعه و هم بر خانواده بار مالی و بخصوص بار عاطفی و روانی به دنبال دارند و از سوی دیگر این کودکان طبق اصل ۱۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دارای حقوق هستند از جمله اینکه دولت موظف است برای این کودکان در حد توان خدمات آموزش و رفاهی فراهم سازد. این در حالی است که یک کودک کم توان ذهنی در هر خانواده ای ساختار خانواده را تحت تاثیر قرار داده و سلامت روان اعضای بخصوص والدین و مربیان را تحت الشعاع قرار می‌دهد بخصوص که کارکردهای روانشناختی خانواده نظیر ابراز کردن، اتحاد، ساختار و سازمان و کنترل را مختل می‌سازد (آلن^۹، ۲۰۰۱).

در این زمینه نتایج پژوهش شریعتی و داور منش (۱۳۷۰) نشان داده است که وجود یک فرزند کم توان ذهنی به شدت بر سلامت روانی والدین اثر گذار است و موجب افزایش فشارهای جسمانی و روانی بر والدین مخصوصاً مادران می‌شوند و باعث کاهش مقاومت او در مقابل ابتلا به بیماری‌های می‌گردد و در نتیجه میزان بیماری را در آنان فزونی می‌بخشد.

⁷ Hobfoll, S.E.

⁸ Vaux, A

⁹ Allen

۳- فرضیه‌های تحقیق

فرضیه شماره ۱: حمایت اجتماعی ادراک شده والدین بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر تأثیر معنی داری دارد.

فرضیه شماره ۲: پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین (سطح تحصیلات، شغل و میزان درآمد) بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر تأثیر معنی داری دارد.

۴- روش تحقیق

این پژوهش با توجه به هدف و کاربرد از نوع پژوهش کاربردی و به روش توصیفی پیمایشی از نوع همبستگی اجرا شده است. هدف پژوهشگر، مطالعه رابطه بین چند متغیر است. بدین منظور از روش همبستگی برای مطالعه متغیرهای تحقیق استفاده شد. همچنین روش پژوهش از نوع همبستگی می‌باشد که یکی از انواع روش‌های تحقیق توصیفی (غیر آزمایشی) می‌باشد.

۴-۱- جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه والدین کودکان کم توان ذهنی و کودکان کم توان ذهنی در ۳۰ مرکز آموزشی شهر تهران تشکیل می‌دهند.

۴-۲- نمونه و روش نمونه گیری

تعیین حجم نمونه: انتخاب حجم نمونه مناسب با توجه به نوع و هدف تحقیق حجم نمونه را می‌توان از روی محدود و نامحدود بودن جامعه آماری بدست آورد. با توجه به این که جامعه آماری این تحقیق کلیه والدین کودکان کم توان ذهنی و کودکان کم توان ذهنی در سطح شهر تهران می‌باشد، می‌توان تعداد نمونه را از فرمول محاسبه تعداد نمونه آماری از جامعه نامحدود کوکران، بدست آورد. در این تحقیق حجم نمونه ۲۶۰ نفر خواهد بود. روش نمونه گیری تحقیق حاضر، روش خوشه ای طبقه ای تصادفی بود. نمونه آماری در دو گروه شامل ۲۶۰ نفر از بین والدین کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر مراکز مرکز آموزشی استثنایی شهر تهران و ۲۶۰ نفر از کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر مشغول تحصیل در مراکز آموزشی استثنایی شهر تهران انتخاب شدند.

۴-۳- ابزار

پرسشنامه سازگاری اجتماعی

در پژوهش حاضر سازگاری اجتماعی بر اساس نمره کل افراد در آزمون شخصیتی کالیفرنیا سنجیده می‌شود. این آزمون شامل شش سطح و یک نمره کل است که عبارت اند از: قالب‌های اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی، علائق ضد اجتماعی، روابط خانوادگی، روابط مدرسه ای، روابط اجتماعی، هر سطح دارای ۱۵ سؤال است.

روایی و اعتبار پرسشنامه سازگاری اجتماعی

شافر در بحث خود درباره آزمون شخصیتی کالیفرنیا در کتاب سالنامه اندازه گیری‌های روانی بیان می‌کند که بر پایه مطالعات انجام شده، ضرایب پایایی آزمون که در گروه‌های ۲۳۷ تا ۷۱۲ نفری با استفاده از فرمول تصحیح شده اسپیرمن - براون به

دست آمده، برای مقیاس سازگاری شخصی در حدود ۰/۸۸۸ تا ۰/۹۰۴ و برای مقیاس سازگاری اجتماعی در حدود ۰/۸۶۷ تا ۰/۹۰۴ است. ضرایب پایایی این آزمون براساس مطالعه خجسته مهر (۱۳۷۱) روی یک گروه ۳۵ نفری از دانش آموزان عادی محاسبه شده برای مقیاس سازگاری شخصی ۰/۸۰۰ و برای مقیاس سازگاری اجتماعی ۰/۷۸۸ است.

پرسشنامه حمایت اجتماعی

در این پژوهش حمایت اجتماعی ادراک شده والدین براساس نمره هر فرد در آزمون حمایت اجتماعی ادراک شده (فلمینگ و همکاران، ۱۹۸۲) سنجیده می‌شود که دارای ۲۵ سؤال در این زمینه است.

روایی و اعتبار پرسشنامه حمایت اجتماعی

فلمینگ و همکاران (۱۹۸۲) ضریب پایایی فرم کوتاه این مقیاس را با استفاده از روش اجرای مجدد ۰/۷ برآورد کرده اند. دان و همکاران (۱۹۸۷) با استفاده از تحلیل عامل روایی مقیاس حمایت اجتماعی را برای هر یک از زیر مقیاس‌های ادراک شده به طور کلی، خانواده و دوستان به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۸۷ و ۰/۹۱ به دست آورده اند.

سیوارجانی (۱۳۷۵) در مطالعاتی تحت عنوان بررسی عملی بودن، پایایی، روایی و هنجاریابی مقیاس حمایت اجتماعی فلمینگ، باوم، گیسریل و گچل، ضریب همگونی این آزمون را در میان دانش آموزان مقطع دبیرستانی با نمره گذاری ۰ و ۱، از طریق آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۱۶ برآورد کرد.

روایی هر دو مقیاس حمایت اجتماعی و آزمون شخصیتی کالیفرنیا بیشتر متکی به روایی محتوا و روش ساخت و تهیه آنهاست. با آنکه در دستورالعمل آزمون شخصیتی کالیفرنیا بحث روشن و واضحی از ضریب روایی آزمون به میان نیامده، درباره سؤال‌های آن شواهد بسیاری به دست آمده است که نشان دهنده ارتباط آزمون با خصیصه مورد اندازه گیری است. مانند قضاوت معلمان، واکنش‌های دانش آموزان، هماهنگی بین پاسخ‌های دانش آموزان و ارزیابی‌های معلمان و محاسبه ضریب همبستگی دو رشته ای سؤال‌های آزمون (بورو، ۱۹۶۰، به نقل از آخوندی، ۱۳۷۶)

۵- یافته‌های تحقیق

۵-۱- بخش اول: توصیف متغیرها در راستای فرضیه‌های پژوهش

در این بخش متناسب با فرضیه‌های تحقیق و متغیرهای پژوهش، ابتدا جداول شاخص‌های آماری متغیرها گزارش می‌شود.

سازگاری اجتماعی

جدول (۱): شاخص‌های آماری خرده‌مقیاس‌های سازگاری اجتماعی

شاخص خرده‌مقیاس	میانگین	انحراف استاندارد
قابلیت‌های اجتماعی	7.32	2.99
مهارت‌های اجتماعی	9.30	2.78
علاقه ضد اجتماعی	5.78	3.46
روابط خانوادگی	9.27	2.98
روابط مدرسه‌ای	10.47	1.97
روابط اجتماعی	10.31	3.15
نمره کلی سازگاری اجتماعی	51.24	14.51

حمایت اجتماعی

جدول (۲): شاخص‌های آماری خرده‌مقیاس‌های حمایت اجتماعی

شاخص خرده‌مقیاس	میانگین	انحراف استاندارد
حمایت اجتماعی ادراک شده از خانواده	5.23	1.61
حمایت ادراک شده از دوستان	5.25	2.20
حمایت ادراک شده از همکلاسی‌ها	4.20	1.82
اهمیت حمایت اجتماعی	3.98	1.01
نمره کلی حمایت اجتماعی	18.28	5.62

۵-۲- بخش دوم تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها

- بررسی فرضیه اول:

۱- حمایت اجتماعی ادراک شده والدین تأثیر معنی داری بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر دارد.

به منظور تبیین و نیز بررسی نقش "حمایت اجتماعی ادراک شده والدین" به عنوان متغیر (پیش بین) بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر به عنوان متغیر (ملاک)، داده‌های حاصل از تحقیق وارد معادله رگرسیون گردید که نتیجه آن به ترتیب در جداول زیر نشان داده می‌شود.

جدول (۳): شاخص‌ها و آماره‌های تحلیل رگرسیون بین حمایت اجتماعی ادراک شده والدین بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر

ضریب همبستگی R	مجدور همبستگی r^2	ضریب تعدیل شده	اشتباه استاندارد
.607	.369	.366	11.90504

جدول (۴): خلاصه تحلیل رگرسیون سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر از طریق حمایت اجتماعی ادراک شده والدین

شاخص منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری Sig.
اثر رگرسیون	19562.299	1	19562.299	138.025	.001
اثر باقیمانده	33448.255	236	141.730		
جمع	53010.555	237			

جدول (۵): متغیرهایی که وارد معادله‌ی رگرسیون شده است

سطح معناداری	نسبت t	ضریب بتای استاندارد	ضریب بتا		شاخص خرده مقیاسها
		Beta	خطای معیار	B	
.000	8.485		2.630	22.314	مقدار ثابت
.000	11.748	.607	.138	1.616	حمایت اجتماعی

بررسی فرضیه دوم:

۲- پایگاه اقتصادی اجتماعی والدین (سطح تحصیلات و شغل) بر سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر تأثیر معنی داری دارد.

این فرضیه دو بخش دارد. ابتدا از طریق آزمون کروسکال والیس رابطه سطح تحصیلات والدین با سازگاری اجتماعی کودکان کم توان ذهنی آموزش پذیر مورد آزمون قرار می گیرد. دلیل بهره مندی از آزمون کروسکال والیس نابرابر بودن تعداد افراد به تفکیک سطح تحصیلاتشان می باشد.

جدول (۶): مقایسه سازگاری اجتماعی گروههای چهارگانه تحصیلی (زیر دیپلم، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس و بالاتر)

رتبه میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	تحصیلات	معیار و مولفه
110.79	11.32	49.21	154	زیر دیپلم	سازگاری اجتماعی
126.95	15.33	50.71	76	دیپلم	
142.16	13.53	52.42	28	فوق دیپلم	
236.50	1.03	75.02	2	لیسانس و بالاتر	
	14.51	51.24	260	کل	

جدول (۷): آماره های آزمون کروسکال والیس برای مقایسه سازگاری اجتماعی گروههای چهارگانه تحصیلی (زیر دیپلم، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس و بالاتر)

آماره آزمون	سازگاری اجتماعی
Chi-Square	8.109
Df	3
Asymp. Sig. (2-tailed) (p)	.044

جدول (۸): مقایسه سازگاری اجتماعی به تفکیک وضعیت اشتغال والدین

رتبه میانگین	انحراف معیار	میانگین	درصد	فراوانی	وضعیت	
136.78	15.9	51.9	30.8	80	شاغل	وضعیت اشتغال
127.71	13.8	50.9	69.2	180	بیکار	

جدول (۹): آماره‌های آزمون یو من ویتنی برای مقایسه سازگاری اجتماعی افراد شاغل و بیکار

مقدار	آماره آزمون
6698.000	Mann-Whitney U
22988.000	Wilcoxon W
-.899	Z
.003	Asymp. Sig. (2-tailed)

۶- بحث و نتیجه‌گیری

همان گونه که از یافته‌های پژوهشی بدست آمده، والدین مهمترین منبع حمایت اجتماعی به شمار می‌رود و با سازگاری ارتباط مثبت دارد. اینک سعی می‌شود با توجه به مباحثی که پیشتر در فصل دوم پژوهش به تفصیل بیان شد، به تبیین نقش والدین بر سازگاری اجتماعی بپردازیم.

براساس نظر کوهن و وایلز (۱۹۸۵) حمایت خانواده هر چهار نوع حمایت (۱) تاییدی، (۲) حمایت اطلاعاتی، (۳) مصاحبت اجتماعی، و (۴) حمایت ابزاری را برای فرد فراهم می‌سازد، از این رو بیشترین ارتباط مثبت را سازگاری اجتماعی دارد.

به گفته فروید (۱۳۷۰) حمایت مادر، حمایت عاطفی، تاییدی یا بیانی است و حمایت پدر ناظر بر حمایت اطلاعاتی، حمایت ارزیابی و راهنمایی شناختی است که با تحدید، درک و مقابله با وقایع مشکل‌زا به سازگاری شخصی و اجتماعی کمک می‌نماید. بر اساس دید آدلر، فرد با برخورداری از حمایت خانواده، علاقه اجتماعی در وی رشد یافته و این احساس اجتماعی را به موقعیت‌های مدرسه، کار، ازدواج تعمیم بخشیده و به سازگاری اجتماعی نائل می‌شود. براساس دید اریکسون، پشتیبانی والدین و تشویق‌های بجا که ناظر بر حمایت تاییدی، اطلاعاتی، مصاحبت و حمایت ابزاری است باعث می‌شود نوجوان، بزرگسالی مستقل، با اغماض، دگر دوست و اخلاقی شود، و به این ترتیب به برقراری روابط و مناسبات با سایرین بپردازد و در اطراف مجموعه‌هایی که نقش‌های اجتماعی نامیده می‌شود به ایفای نقش بپردازد. دردیدگاه پدیدار شناختی هم راجرز (با اشاره به توجه مثبت نامشروط) و هم مزلو (که نیاز به محبت، مصاحبت، مهر و پذیرش از جانب دیگران را نیازهای اساسی می‌داند) تاکید دارند که فرد با بهره مندی از این نوع حمایت‌ها عمل‌های مطلوب اجتماعی را در موقعیت‌های متعدد و متنوع انجام می‌دهد. در دیدگاه یادگیری اجتماعی - شناختی، فرد نوجوان با استفاده از یادگیری مشاهده‌ای که عمدتاً از جانب خانواده و به ویژه والدین ناشی می‌شود، با مشاهده این سرمشق‌ها و رشد معیارها و سازوکارهای مهار خود، به سازگاری اجتماعی

نائل می‌شود. بر اساس دیدگاه تحولی وقتی نوجوان، مراقبت کننده را پاسخده و قابل دسترس می‌یابد، به دلیل برخورداری از حمایت و عواطف دیگران، خود را ارزشمند دانسته و این توقع را به مشارکت کنندگان اجتماعی دیگر گسترش می‌دهد. این نوجوانان، خودشان را برای انجام کنش بر روی محیط موفق دانسته، و برای برقراری ارتباط با همسالان پیشقدم می‌شوند، و در نهایت نوجوانانی که روابط گشاده و پاسخده به نیازهای عاطفی را به وسیله والدین شکل داده اند، این ویژگی‌ها را در سایر ارتباطات و در موقعیت‌های جدید مدرسه، خانواده و اجتماع نیز اتخاذ می‌کنند. نقش دوستان و همکلاسیها به عنوان دومین منبع حمایت اجتماعی با نقش خانواده تفاوت دارد. همچنانکه کودکان به دوره نوجوانی پا می‌گذارند، همسالان بخش عظیم تری از شبکه اجتماعی آنها را بنیان می‌نهند، اما نمی‌توانند جانشین یا جایگزین پیوندهای خانوادگی شوند. با وجود این، همسالان قابلیت منحصر به فردی در تامین حمایت اجتماعی برای ارزش بخشیدن به هویت دارند و به عنوان مبنایی برای مقایسه اجتماعی عمل می‌کنند، به احساسی از تعلق در اجتماعی مجزا از پیوندهای خانوادگی پاسخ می‌دهند.

بر اساس دید آدلر، جستجو برای اهمیت داشتن و یافتن جایگاهی در بین همسالان از جمله اهداف اساسی هر نوجوانی است از این رو با رشد علاقه اجتماعی در فرد، وی احساس اجتماعی را با به موقعیت‌های دیگر نظیر روابط مدرسه ای و روابط اجتماعی تعمیم بخشیده و گسترده می‌سازد. براسا دید اریکسون، تقویت شدن از سوی همسالان که ناظر بر حمایت تاییدی و مصاحبت است، در تشکیل تصویری مثبت از خود، ایجاد یک شخصیت مستحکم کمک می‌کند. در دیدگاه پدیدار شناختی هم راجرز(با اشاره به توجه مثبت نامشروط در بین همسالان) وهم مزلو (که نیاز به مصاحبت و پذیرش از جانب همسالان را اساسی می‌داند) تاکید دارند که همسالان در گروههای همسال خود شبکه حمایتی وسیعی را فراهم می‌سازند که به دنیای مخاطره آمیز آنان، امنیت می‌بخشد. و بدین ترتیب روابط اجتماعی در موقعیت‌های مختلف (مدرسه و اجتماع) شکل گرفته و گسترش می‌یابد. در دیدگاه یادگیری اجتماعی - شناختی، نوجوانان با استفاده از یادگیری مشاهده ای که از سوی همسالان فراهم می‌شود به روابط و مناسبات در موقعیت‌های اجتماعی مختلف می‌پردازند.

پیشنهادها

۱. در صورتی که در ابتدا افرادی که سازگاری اجتماعی داشته اند، تعیین شده و سپس حمایت اجتماعی این کودکان مورد سنجش قرار گیرد، می‌تواند موضوعی برای پژوهش‌های بعدی باشد.
۲. یافته پژوهش حاضر نشان داد که روابط مدرسه ای مهمترین منبع حمایت اجتماعی (بالتر از خرده مقیاس روابط خانوادگی) است. به نظر می‌رسد برای مشخص کردن نقش روابط مدرسه ای و همسالان با استفاده از پرسشنامه‌ها و مقیاس‌هایی که حمایت اجتماعی روابط مدرسه ای (از قبیل نقش مربیان مراکز ویژه کودکان کم توان ذهنی) را به صورت کاملاً مجزا می‌سنجد، موضوعی پایه ای برای پژوهش‌های بعدی باشد.
۳. ارتباط ویژگی‌های قالب‌های اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی، علائق ضد اجتماعی، روابط خانوادگی، روابط مدرسه ای، و روابط اجتماعی با حمایت اجتماعی نیز می‌تواند در قلمرو موضوعات پایایه ای برای پژوهش‌های بعدی در این زمینه باشد.
۴. پیشنهاد می‌شود قبل از الگوبرداری و اقتباس آموزشی از کشورهای دیگر در زمینه اجرای طرح‌های مربوط به دانش آموزان استثنایی به مطالعه زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه ایران پرداخته شود و پژوهش بیشتری در این رابطه صورت گیرد تا طرح‌های در نظر گرفته شده منجر به شکست و ناکامی کودکان کم توان و دلسردی خانواده‌های آنان و ناکام ماندن طرح‌های تقلیدی نگردد.

منابع

۱. راجرز، کارل (۱۳۶۹) درآمدی بر انسان شدن. ترجمه قاسم قاضی. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی .
۲. شریعتی تقی، داورمنش عباس، (۱۳۷۰)، نگرش پدران کودکان عقب مانده ذهنی در مورد عقب ماندگی فرزندانشان ومقایسه آنها در سطوح مختلف فرهنگی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
۳. فروم، اریک. (۱۳۶۱). بحران روانکاوی. ترجمه اکبری تبریزی، تهران: انتشارات مروارید
۴. کاپلان هارولد (۱۳۷۹). خلاصه روان پزشکی علوم رفتاری - روان پزشکی بالینی جلد دوم . مترجم : نصرت اله پورافکاری . تهران : انتشارات امید انقلاب .
۵. لطفی، ح . (1381) . روا نشناسی اجتماعی . تهران
۶. نظامی (۱۳۷۶) مقایسه نگرش والدین کودکان کم توان ذهنی نسبت به عقب ماندگی فرزند . پایان نامه کارشناسی ارشد .
7. Allen, T. D. (2001). Family-supportive work environments: The role of organizational perceptions. *Journal of vocational behavior*, 58(3), 414-435.
8. Gearheart, B. R. et al. (1988). Teaching mildly and moderately handicapped students. Printice -Hall of India.
9. Gupta, A; Singhl, N. .۲۰۰۴ ositive perceptions in parents of children with disability. *Asia pacific disability rehabilitation hournal*. vol, 15 (1):22-34.
10. Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. *Handbook of child psychology*, 4, 1-101.
11. NICHCY (2001). Related services. *News Digest*, ND16, 2nd Edition, September, 2001. National Information Center for Children and Youth with Disabilities, P.O. Box 1492, Washington, DC 20013.
12. Hobfoll, S. E., & Vaux, A. (1993). Social support: Social resources and social context.